

Bláa bók

Kuupik Vandersee Kleist

Grønlandskur politikari og landsstýrisformaður. Føddur 31. mars í 1958 á oynni Qeqertarsuaq (da. Disko) í Vesturgrønlandi.

Útbúgvin socionomur við Roskilde Universitet. Kleist hevur millum annað verið fyristøðumaður á journalistútbúgvingini í Nuuk 1988-91 og stjóri fyri uttanríkis skrivstovuna í heimastýrinum frá 1996-99.

Landsstýrismaður fyri almenn arbeiði og ferðslu frá 1991-95, landstingsmaður fyri vinstrasinnaða flokkin Inuit Ataqatigiit (IA) 1995-96 og aftur frá 2002. Fólkatingsmaður fyri IA 2001-07. Limur í grønlandsk-donsku sjálvstýriskommissionini frá 2004-08

Formaður í IA síðani 2007. IA vann landstingsvalið í 2009, tá flokkurin fekk 43,7 prosent av atkvøðunum, og Kleist gjørdist landsstýrisformaður.

Research: Politikens Bibliotek

hvat tað verður. Tað, sum hevur størstan týdning er, at okkara íbúgvur hava fullan suverenitet yvir egnum landi.«

Millum ES og USA

Hvussu við ES, sum spælir stóran leiklut fyri fullveldið Danmark – og sjálvandi eisini fyri tykkara viðkomandi. Hvussu ímyndar tú tær, at Grønland - við sínum verandi sambandi við Danmark – verður partur av ES á nøkrum økjum?

»Vit eru partvís longu partur av ES; saman við limaskapinum hjá danska ríkinum. ES er ein frálík-ur felagsskapur fyri evropeisku londini. Tað havi eg altíð sagt. Tað er ein góður felagsskapur fyri evropearar, men kanska ikki fyri hini. Vit eru jú ikki evropearar, hvørki landafrøðiliga ella mentanarliga. ES er okkara mest umráðandi samstarvs-felagi í altjóða høpi, bæði búskaparliga og politiskt.«

Hevur ES størri týdning fyri tykkum enn USA?

»Ja.«

Hví? Eru pengarnir orsøk-in?

»Ja. Vit hava nógv tættari samvinnu, samhandil og politiskt samstarv við ES.«

Er tað gott?

»Tað er eingin ivi um, at vit vilja fegin økja okkara samhandil við bæði Kanada og USA. Tað hevur verið natúrligt.«

Ymisk snið

Tú segði, at okkum tørvar ikki at velja eitt skap fyri ríkisfelagsskapin, sum vit kenna frammanundan. Tað

sniðið, vit hava í ríkisfelags-skapinum nú, er eitt eindømi. Tað hevur ment seg gjøgnum fleiri ár. Hava vit ikki lært seinastu 50 árini, at Grund-lógin er eitt smidligt amboð? Ein lóg, sum rúmar nógv loysnir, um vit semjast um tær. Um tú skal taka hetta sum grundarlag, hvørji øki ímyndar tú tær skulu verða felags í ríkisfelagsskapinum?

»Tað kundi verið verju-politikkurin, tildømis, sum skal fara fram á einum yvir-skipaðum støði. Nato er eitt dømi. Verjupolitikkurin er eisini vordíð eitt sera við-fevnt hugtak, sum snýr seg um meira enn kanónir og kúlur. Tað skal umsitast á meira yvirskipaðum støði enn innanhásis í einum ríki. Umhvørvismál sigur seg sjálvt. Tað er pínadoyð neyðugt við breiðum sam-starvi á umhvørvisøkinum.«

Men tað er væl meira eitt altjóða mál, enn eitt mál fyri ríkisfelagsskapin?

»Tað fevnir eisini um ríkisfelagsskapin. Danmark verður ein størri og størri partur av heiminum. Tað er tað, sum setir dām á mynd-in.«

Gjaldoyra?

»Eg vil helst ikki renna meg í ta støðuna, at Grøn-land verður einasta landið í heiminum, sum hevur donsku krónuna. Uttan at gera okkara donsku sam-gongufelagar firtnar, haldi eg tað vera steinbýtt av Dan-mark at velja evruna frá.

Grønland hevði í øllum førum treyðugt staðið uttan fyri ein myntfelagsskap við Danmark?

»Tað passar. Men um

Danmark fór upp í evrusam-starvið, so hevði tað sjálvsagt eisini fjálgað um hjá okkum.«

Innanfyri málsøkini, tit hava yvirtikið, samráðast tit longu sum sjálvstøðugt land sammett við aðrar millum-tjóðaspælarar. Hvussu langt ætla tit tykkum?

»Í grundini allan vegin. Um vit ímynda okkum, at vit fyrr ella seinni eru í einum samveldi, so mugu vit velja, hvørji øki og málsøki eru góð fyri allar partar at standa saman um. Tá tað snýr seg um fyrisiting av livandi ríkidømi, hevði tað neyvan verið skilabest at deilt tað málsræðið við onnur. Allir partar høvdu havt tað best við suvereniteti á tí økinum. Vit kunnu kjakast um alt hitt. Í løtuni eru nakrar heilt ítøkiligar avmarkingar fyri okkara viðkomandi. Hvussu nógv fólk eru til at bera uppgávuna. Men í grundini ætla vit allan vegin.«

Grønland í heiminum

Tænir tað Grønlandi best at samstarva beinleiðis við Kina ella at stíga fram í altjóða høpi í felagsskapi við Danmark? Og hvussu við amerikanarum og við russ-um?

»Tað tænir okkum best at samstarva beinleiðis. Men vit vilja sera fegin hava danska uttanríkisráðið undir liðini, tí har eru amboð, sum kunnu greina og skriva – nakað, sum okkara lítla uttanríkisdeild ikki kann.«

Tú hugsar ikki, at tað er betur at savna okkara til-feingi í felagsskapinum, heldur enn at býta okkum í triggjar bólkar og samráðast

við tey stóru hvør sær?

»Tað hevði verið ein stak góður máti. Vit skulu bara hava virðing fyri, at vit eru trý sjálvstøðug fólk. Undir-brotligheit, tann søguliga gongdin millum danska og grønlandska fólki, hevur bor-ið við sær, at grønendingar eru nú máttleysir og ósjálv-støðugir og ikki førir fyri at standa á egnum beinum búskaparliga. Tað er eingin lættur vegur út úr hesum. Og eg hati, hati og hati, at alt verður krøkt upp á hesar 3,4 milliardir krónurnar, vit fáa í ríkisveiting um árið.«

Tað er sjálvandi hesin ovurstóri filurin uppi á fjallinum...

»Har er eingin stuttvegur. Vit noyðast ígjøgnum fræls-iserðina. Aftaná kunnu vit siga, at vit vilja fegin vera saman við tykkum. Sama, um vit kunnu sjálv og hava fullveldi. Tú spyr, hvør ynskistøðan er. Tað er ynski-støðan.«

Um tit fara allan vegin og verða sjálvstøðugt land, heldur tú so ikki, at tað verður torført at fara hin vegin aftur?

»Tað haldi eg ikki. Hygg bara at Danmark og ES. Her gevur Danmark eisini suverenitetin frá sær hvønn dag eftir at hava verið sjálv-støðugt ríki. Tað er tað sama. Har er eingin umvegur. Frælsisgerðin er ein neyðug tilgongd.«

Hvussu heldur tú, at Grønland handfer altjóða búskaparliga áhugan á mest skynsaman hátt? Rávørur-nar, tildømis. Tær hava tit tættari at tykkum enn hini í ríkisfelagsskapinum. Standa

tit sterkast einsamøll, ella vilja tit hava okkum onnur við?

»Vit duga best at røkja okkara egnu áhugamál. Vit hava lært av tí, sum er farið fram kring okkum við fleir-tjóða fyrirkunum. Hesi 30 árini, vit hava samstarvað við stóru fyrirkurnar, hava royndirnar einamest verið góðar. Vit hava fremst av øllum samstarvað við donsku stjórnina og við danskar myndugleikar, vit hava samstarvað við norsk-ar stovnar, vit hava sam-starvað við kanadiskar stovnar. Hetta er fyri, at vit støðugt eru dagførd og fyri at læra av egnum royndum. Vit brúka altjóða ráðgevara-virkir, vit brúka altjóða sak-førarafyrirkur. Soleiðis er heimurin í dag. Vit høvdu verið býttir, um vit hildu, at vit skulu uppfinna djúpa tallerkin av nýggjum.«

Sjálvstýrisrákið

Um vit ímynda okkum, at Grønland við inntøkunum av rávørnum kann siga ríkis-veitingina frá sær um 10 ella 15 ár, hvat hevði tað havt at týða fyri tykkum?

»Vit nerta nú við ein spurning, sum býr í øllum fólki. Vit eru eitt fólk, danskarar eru eitt fólk, týskarar eru eitt fólk, før-oyingar eru eitt fólk. Sama, hvør politiska áskoðanin er, vilja fólk altíð vera seg sjálvi og eiga síni egnu hús. Tað er næstan onkur frummegi, sum rekur hesa kensluna. Heilt grundleggjandi ynskja vit at standa á egnum bein-um og taka avgerðir, sum viðkoma okkum. Tað vil ikki

sigja, at vit ikki vilja sam-starva. Vit kenna tað so, at vit eru lögð undir nakr-ar meira ella minni løgnar avmarkingar, sum elva til samanbrestir. Fyri meg er spurningurin um eitt sjálvstýri fullkomiliga uni-versalur. Sama, at um vit eru grønlandarar, eitt fólk í Afrika ella aðrastaðni. Tú sær í øllum heiminum, at tað er ein fastgrógvin tørvur í fólkinum at vera sjálvstøðug. Sama, um tú er ríkur ella fá-tækur.«

Sært tú stóra áhugan, sum heimsins valdsharrar sýna Grønlandi, Arktis, rá-vørnum, móguleikanum at sigla landsnyrðingsleiðina sum eina hóttan, ella er tað ein styrki, ein menningar-móguleiki. Hvussu tulkar tú tað, at Grønland er vordíð ein miðdepil?

»Tað er bæði ein hóttan og ein menningarmóguleiki. Henda støðan geva nógvar móguleikar, sum kunnu styrkja okkara støðu mill-um stórveldini. Áhugin, sum er fyri Arktis og fyri Grønlandi, gevur eina rúgvu av móguleikum. Eg havi atgongd til ráðharraskriv-stovur næstan allastaðni. Væl at merkja, um eg komi einsamallur. Tað er eisini eitt sindur stuttligt.«

Samfelagið og rávørnar

Um tað eydnast at laga seg til stóra áhugan og fáa inntøkur burtúrur, hvussu tryggja tit, at tað stimbrar undir eina menning, sum kastar av sær í Grønlandi?

»Tað eitur burðardýggur búskapur í longdini. Vit hava